

Beskrivelse af redskabet

FORMÅL

Redskabet har til formål at guide børne- og ungerådgivere i forbindelse med at planlægge, afholde og følge op på observationer.

REDSKABETS FUNKTION

Observation er en faglig metode, som kan anvendes, i tilfælde hvor det ikke er muligt direkte at bringe barnets eller den unges egen stemme i spil gennem en samtale. Det kan fx være, når der er tale om små børn eller børn og unge med kognitive og sproglige udfordringer.

Observation kan også anvendes, i tilfælde hvor det ikke vurderes hensigtsmæssigt at tilvejebringe barnets eller den unges perspektiv via samtale. Det kan fx være i tilfælde, hvor børn og unge ikke ønsker at deltage eller oplever, at det er for sårbart eller hårdt at deltage. Her er det etisk mere forsvarligt at inddrage barnets eller den unges perspektiv gennem en observation.

Børne- og ungerådgiver kan også anvende observation som en indirekte måde at inddrage barnets eller den unges perspektiv på. Gennem observationen tilstræber børne- og ungerådgiver at forstå barnets eller den unges indefra-perspektiv ved at forsøge at sætte sig i barnets eller den unges sted og forstå, hvordan det kan opleves at være barnet eller den unge i bestemte situationer. På den vis kan børne- og ungerådgiver fx opnå viden om barnets eller den unges adfærd og handlinger, og hvordan de er påvirket af den kontekst og det sociale samspil, de indgår i.

Redskabet og vejledningsteksten guider børne- og ungerådgiver til at planlægge, afholde og følge op på en observation af barnets eller den unges perspektiv.

HVORDAN ANVENDES REDSKABET I PRAKSIS?

Redskabet består af et skema, som kan anvendes både før, under og efter observationen. Skemaet rammesætter faglige opmærksomheder, når børne- og ungerådgiver skal foretage en observation.

En observation af barnets eller den unges perspektiv kan anvendes til at opnå viden om, hvordan barnet eller den unge trives og oplever de sammenhænge, som barnet eller den unge indgår i. Den kan fx anvendes som en del af en afdækning, en børnefaglig undersøgelse eller ved opfølgning på indsatser eller ydelser i forhold til barnet eller den unge og familien.

FØR OBSERVATIONEN

Før observationen er det vigtigt, at børne- og ungerådgiver forbereder selve observationen. I skemaet er der fremhævet fire punkter, som skal understøtte børne- og ungerådgiverens fokus før observationen.

Formål

Forud for en observation bør børne- og ungerådgiver altid tydeliggøre formålet med observationen. Hvad er det for en viden, som børne- og ungerådgiver ønsker at opnå gennem observationen?

For at opnå den ønskede viden skal observationsskemaet tilpasses med afsæt i det konkrete formål.

Metodiske valg og tilpasning af observationsskema

I forlængelse af formålet skal børne- og ungerådgiver afgrænse og præcist beskrive, hvad der skal danne genstand for observationen. Det kan gøres ved at spørge sig selv:

- Hvad eller hvem skal observeres?
- Hvor skal observationen finde sted?

Observationen skal desuden planlægges ud fra, hvad børne- og ungerådgiver gerne vil have ud af den. Det er vigtigt at strukturere og tilpasse observationsskemaet, så det relaterer sig til formålet med observationen. Børne- og ungerådgiver skal i sin forberedelse tilpasse de faglige fokusområder med afsæt i barnet eller den unge og det ønskede formål med observationen. De faglige fokusområder, der skal tilpasses, står i skemaet *under* observation af barnets eller den unges perspektiv.

Position under observationen

Ved en observation bør børne- og ungerådgiver overveje, hvilken af følgende positioner det er mest hensigtsmæssigt at indtage under observationen:

- *deltagende eller ikke-deltagende*: Fra en ikke-deltagende position sidder observatøren trukket lidt væk og iagttager situationen, hvilket gør det lettere nøgternt at notere det observerede undervejs. Fra en deltagende position indgår observatøren aktivt som en del af situationen og gør samtidig sine observationer. Deltagelse sammen med børnene eller de unge kan være med til at øge børne- og ungerådgivers mulighed for at få adgang til barnets eller den unges inde-fraperspektiv. Man kan efter behov vælge at veksle mellem de to positioner undervejs i observationen, hvis barnet eller den unge er forberedt på det.
- *direkte eller indirekte position*: I en direkte observation er observatøren selv til stede i felten. I en indirekte observation foretages observation via videooptagelser eller lignende.

Forhåndsviden og forforståelser

En observation er ikke en 100 pct. objektiv sandhed, men et bud på én opfattelse af virkeligheden. Det hænger sammen med, at børne- og ungerådgivers viden om og forforståelser af et barn eller en ung altid vil påvirke observationen. Børne- og ungerådgivers udefra-perspektiver kan fx være med til at skygge for,

at barnets eller den unges eget perspektiv træder tydeligt frem. Inden observationen er det derfor vigtigt at skabe en bevidsthed om egne forforståelser, så børne- og ungerådgiver kan tage højde for dem under observationen og i sin efterfølgende tolkning af observationen. Det kan børne- og ungerådgiver gøre ved at spørge sig selv:

- Hvilken viden har jeg på forhånd om barnet eller den unge (forældre og andre) fra eksisterende datakilder, fx underretning, sagsakter, faglige udredninger mv.?
- Hvilke forståelser har jeg på forhånd af barnet eller den unge, fx på baggrund af min forhåndsviden?
- Hvordan kan min forhåndsviden og forforståelser have betydning for mine observationer og tolkninger?
- Hvordan kan jeg være opmærksom på at undgå at lade min forforståelse og forhåndsviden påvirke observationen undervejs?

Informér

Børne- og ungerådgiver skal før observationen sørge for at forberede og informere barnet, den unge, forældre og/eller andre, der indgår i observationen. Det kan være godt at informere om, hvor, hvornår og hvordan observationen vil finde sted, så det kan være med til at skabe tryghed og forudsigelighed.

UNDER OBSERVATIONEN

Under observationen kan der være mange ting på spil. I skemaet er der fremhævet følgende to punkter, som skal understøtte børne- og ungerådgivers fokus under observationen.

Kontekst og tilstedeværelse

En observation finder altid sted i en kontekst, som påvirker det, børne- og ungerådgiver observerer. Samtidig vil observationen også altid påvirke de mennesker og den sammenhæng, der observeres. For bagefter at kunne skabe en sammenhængende forståelse af det observerede er det vigtigt at beskrive den kontekst, hvor observationen finder sted. Det kan fx være relevant at beskrive:

- den valgte observationsmetode, herunder hvordan man selv deltager under observationen
- den kontekst, som observationen er foretaget i
- hvad der er sket forud for observationen.

Observation af barnets eller den unges perspektiv

Observationsskemaet skal tilpasses, så det består af faglige fokusområder, som er relevante i forhold til det enkelte barn eller den enkelte unge, og det ønskede formål med observationen. I skabelonen er der indsat eksempler på fokusområder, og hvad man inden for det enkelte fokusområde kan holde øje med.

Undervejs i observationerne af de enkelte fokusområder skal børne- og ungerådgiver være bevidst om at belyse barnets eller den unges perspektiv gennem observationen. Børne- og ungerådgiver skal derfor arbejde bevidst med at sætte sig i barnets eller den unges sted og se verden gennem barnets eller den unges perspektiv. Det kan fx handle om at forstå barnets eller den unges reaktioner med blik for den sammenhæng, barnet eller den unge indgår i, og med et blik for de forudsætninger, barnet eller den unge har for at deltage i den givne situation.

Perspektivskiftet er her afgørende, da det kan give børne- og ungerådgiver adgang til at få et indblik i barnets eller den unges perspektiv. Et greb til at understøtte dette kan gøres ved fysisk at sætte sig i børnehøjde og hele tiden forsøge at indtage barnets eller den unges position under observation.

Nøgterne beskrivelser

Ved perspektivskifte skal børne- og ungerådgiver være opmærksom på, at man aldrig vil være fuldstændig i stand til at se verden gennem barnets eller den unges øjne, da man altid vil være præget af egne forforståelser. Det er væsentligt løbende at være opmærksom på det under observationen og forsøge at holde det, man observerer, fri af egne tolkninger og årsagsforklaringer. Det kan børne- og ungerådgiver gøre ved nøgternt at beskrive det, som registreres under observationen, både i forhold til sammenhængen, interaktioner og de enkelte deltagers handlinger, og så først foretage en tolkning af det observerede bagefter.

EFTER OBSERVATIONEN

Efter observation skal børne- og ungerådgiver følge op på observationen. I skemaet er der fremhævet følgende punkter, som skal understøtte børne- og ungerådgivers fokus efter observationen.

Tolkning

Med afsæt i de nedskrevne observationer skal børne- og ungerådgiver reflektere over det observerede. Her er det vigtigt at tænke over:

- Hvad der er sket forud for observationen, og hvordan det påvirker det observerede.
- Hvordan konteksten, som observationen udspiller sig i, påvirker det observerede, herunder børne- og ungerådgivers egen tilstedeværelse under observationen.
- Hvordan børne- og ungerådgivers forhåndsviden og forforståelser påvirker børne- og ungerådgivers forståelse af det observerede.

Med afsæt i det billede kan børne- og ungerådgiver overveje forskellige mulige tolkninger af de registrerede observationer med en bevidsthed om ikke at fejltolke eller overfortolke på barnets eller den unges udsagn eller handlinger. For at sikre en mere nuanceret forståelse af det observerede kan børne- og ungerådgiver vælge at invitere andre til at bidrage til tolkningen af det observerede, fx kollegers eller familiens perspektiv.

Herefter kan børne- og ungerådgiver beskrive sin tolkning ud fra det observerede. Det bør fremgå tydeligt, at det er børne- og ungerådgivers subjektive tolkning af det observerede, og børne- og ungerådgivers tolkning bør stå tydeligt adskilt fra beskrivelsen af de observerede registreringer.

I sin tolkning og anvendelse af observationerne bør børne- og ungerådgiver være opmærksom på, at observationerne er et fastfrosset øjebliksbillede af virkeligheden. Samtidig skal børne- og ungerådgiver forholde sig til, at en observation og tolkningen af observationen ikke er en objektiv sandhed, men et bud på én – nemlig børne- og ungerådgivers egen – opfattelse af virkeligheden.

Det gør, at børne- og ungerådgiver løbende bør forholde sig til:

- om den indsamlede viden fortsat er aktuel?
- om der er behov for at indsamle supplerende viden via andre metoder?

INDFLYDELSE OG FAGLIG VURDERING

Som opfølgning på observationen skal børne- og ungerådgiver forholde sig til, hvordan den opnåede viden om barnets eller den unges perspektiv skal anvendes i den videre sagsbehandling. Børne- og ungerådgiver skal også overveje, hvordan viden om barnets eller den unges perspektiv kan præsenteres for andre tilhørere, fx andre fagpersoner eller beslutningstagere på myndighedsområdet.

Som opfølgning skal børne- og ungerådgiver formidle sin tolkning af observationen til barnet eller den unge og forældrene. Det er også vigtigt, at børne- og ungerådgiver fortæller dem, hvordan viden fra observationen vil blive anvendt i den videre sagsbehandling.

- Hvad bibringer observationen af viden i den videre sagsbehandling?
- Hvordan kan det få indflydelse videre frem?

Journalisering

Børne- og ungerådgiver bør overveje, hvordan viden fra observationen bedst journaliseres, og hvad der skal indgå i journaliseringen. Det er her vigtigt at adskille observation fra tolkning og faglig vurdering og derudover være så transparent som muligt, i forhold til hvad der journaliseres og hvorfor.

REDSKABET ER UDVIKLET AF

Redskabet er udviklet af Social- og Boligstyrelsen i regi af Videnscenter om børneinddragelse og udsatte børns liv med inspiration fra følgende materiale: Lars Aagerup og Tine Nielsen, 2018. Socialrådgiverens undersøgelsesmetoder, Hans Reitzels Forlag, 2018. Redskabet er efterfølgende afprøvet og kvalificeret i et samarbejde med følgende ni nordjyske kommuner: Thisted Kommune, Morsø Kommune, Mariagerfjord Kommune, Jammerbugt Kommune, Frederikshavn Kommune, Brønderslev Kommune, Hjørring Kommune, Vesthimmerlands Kommune og Rebild Kommune.